

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Післядипломна
педагогічна освіта

Ксенія ВАНЬКО

Алла КОЛОДА

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

Черкаси - 2025

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол № 2 від 29.05.2025

АВТОРИ:

Ванько К.І., завідувач відділу дошкільної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Колода А.А., методист відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Андрющенко Т.К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Тябук Л.Г., керівник дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №41 «Дударик» Черкаської міської ради Черкаської області

В17 Ванько К.І., Колода А.А. Обираємо методичні та дидактичні матеріали для роботи з дітьми дошкільного віку: практичний посібник. Черкаси: КНЗ «ЧОППОПП ЧОР», 2025. 40 с.

У практичному посібнику вміщено аналіз методичних та дидактичних посібників для організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку. Акцент зроблено на нормативно-правовому забезпеченні дошкільної освіти.

Адресовано педагогам закладів дошкільної освіти та батькам.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	6
Типи організації освітньої діяльності	6
Ключові документи МОН України.....	8
Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО)	10
ОСНОВНІ ВИДИ МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ	11
Освітні програми для закладів дошкільної освіти	11
Плани освітньої діяльності	15
Навчальна література для закладів дошкільної освіти.....	16
Дидактичні матеріали	18
Цифрові ресурси та інтерактивні технології	20
ДОБІР ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ВІДПОВІДНО ДО ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	24
Ранній вік (2-3 роки)	25
Молодший дошкільний вік (3-4 роки).	26
Середній дошкільний вік (4-5 років).....	27
Старший дошкільний вік (5-6/7 років).....	27
Орієнтовні критерії оцінки якості дидактичних матеріалів	28
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ ЯКІСНИХ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

ВСТУП

В умовах динамічного розвитку освітньої галузі та розширення спектра доступних навчально-розвивальних засобів, компетентний підхід до формування якісного освітнього середовища набуває особливої значущості.

Дошкільна освіта в Україні визнається першою і обов'язковою сходиною в системі безперервної освіти, що слугує фундаментом для особистісного розвитку дитини. Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у забезпеченні комплексного догляду, розвитку, виховання та навчання дітей, формуючи їхню готовність до подальшого навчання та життя в суспільстві.

Ефективність освітнього процесу в закладах дошкільної освіти безпосередньо залежить від якості та доцільності використання методичних розробок, навчально-наочних посібників, ігор та інших дидактичних засобів. Ретельно підібрані матеріали сприяють не лише успішній реалізації вимог Базового компонента дошкільної освіти, але й забезпечують всебічний розвиток дітей дошкільного віку, стимулюють їх пізнавальну активність, креативність, комунікативні навички та емоційно-вольову сферу.

У цьому контексті постає необхідність у систематизованому підході до вибору методичних та дидактичних матеріалів, що ґрунтується на глибокому розумінні вікових особливостей дітей, цілей і завдань освітнього процесу, а також сучасних педагогічних технологій. Запропонований посібник має на меті заповнити цю потребу, надавши вичерпну інформацію щодо критеріїв відбору, класифікації та особливостей використання різноманітних навчально-розвивальних засобів у практичній діяльності педагога.

Автори посібника намагались надати комплексний аналіз методичних та дидактичних матеріалів, що використовуються в закладах дошкільної освіти України. Увага приділяється нормативній базі, освітнім програмам, а також інноваційним підходам, які формують сучасний освітній процес. Матеріал структуровано таким чином, щоб послідовно розкрити нормативно-правові аспекти, освітні

програми, методичні та дидактичні матеріали, педагогічні технології, а також практичні рекомендації та успішний досвід їх впровадження.

У даному посібнику означені ключові аспекти, що визначають якість та ефективність методичних і дидактичних матеріалів, зокрема їх відповідність освітнім програмам, віковим можливостям вихованців, санітарно-гігієнічним вимогам та педагогічній цінності.

Сучасна дошкільна освіти в Україні перебуває у стані постійного розвитку. Нова редакція Базового компонента дошкільної освіти, закон України «Про дошкільну освіту» та реформа «Нова українська школа» (НУШ) свідчать про те, що система не є статичною, а активно трансформується. Ці безперервні оновлення фундаментальних документів вказують на динамічне середовище, де педагогам необхідно постійно адаптуватися до нових стандартів та підходів. Такий розвиток спрямований на підвищення якості освіти та забезпечення її наступності з початковою школою, що є вирішальним для формування цілісної освітньої траєкторії дитини.

Представлений посібник є практичним ресурсом для керівників та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, сприятиме підвищенню якості освітнього процесу та забезпеченню оптимальних умов для гармонійного розвитку кожної дитини.

Ксенія ВАНЬКО, завідувач;

Алла Колода, методист

*відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної
ради»*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Система дошкільної освіти в Україні є багатогранною і регулюється низкою нормативно-правових документів, що визначають її структуру, функціонування та зміст.

Сучасні підходи до дошкільної освіти вимагають активного залучення дітей до пізнавальної діяльності. Методичні та дидактичні матеріали стають основою для організації розвивального середовища, що сприяє формуванню навичок мислення, мовлення, соціальної поведінки, моторики. Вони підтримують інтерес дитини, забезпечують ігрову та дослідницьку діяльність, допомагають індивідуалізувати освітній процес. З огляду на це, питання якості та доцільності таких матеріалів набуває особливої актуальності. В законі України «Про дошкільну освіту» визначені типи організації освітньої діяльності.

Типи організації освітньої діяльності

Заклад дошкільної освіти може організувати і провадити свою освітню діяльність за одним або декількома типами організації освітньої діяльності:

- **ясла** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від трьох місяців до трьох років;
- **дитячий садок** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від двох до шести або семи років, а дітьми з особливими освітніми потребами – до семи або восьми років;
- **спеціальний дитячий садок** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, зумовленими фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки, віком від двох до семи або восьми років;
- **мобільний дитячий садок** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує надання освітніх послуг у сфері дошкільної

освіти за місцем проживання дітей, зокрема із застосуванням або на базі спеціально облаштованого для надання таких послуг транспортного засобу;

➤ **сімейний (родинний) садок** – тип організації освітньої діяльності за місцем проживання сім'ї (родини) в індивідуальному житловому будинку з наданням освітніх послуг дітям від народження, які перебувають у родинних стосунках, та/або дітям, які не є членами сім'ї (родини);

➤ **міні-садок** – тип організації освітньої діяльності з одночасним перебуванням не більше п'яти дітей;

➤ **центр педагогічного партнерства** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує розвиток дітей від народження за обов'язкової участі їхніх батьків або одного з них;

➤ **центр розвитку дитини** – тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми (у тому числі дітьми, які здобувають дошкільну освіту в інших суб'єктів освітньої діяльності або у сім'ї), зокрема за окремими парціальними програмами, та/або отримання ними окремих психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Заклад дошкільної освіти може поєднувати типи організації освітньої діяльності, утворюючи для цього окремі структурні підрозділи та/або групи.

Діти мають право на здобуття дошкільної освіти в різних формах або шляхом їх поєднання. З законі України «Про дошкільну освіту» визначені такі форми:

- очна (денна);
- мережеву;
- дистанційна;
- педагогічний патронаж;
- сімейна (домашня).

Батьки дітей самостійно обирають форми здобуття дошкільної освіти.

Ключові документи МОН України

Діяльність закладів дошкільної освіти в Україні регулюється широким спектром нормативних документів та методичних рекомендацій, виданих Міністерством освіти і науки України (МОН) та іншими державними органами. Ці документи включають закони України, постанови Кабінету Міністрів, накази та листи МОН.

Серед важливих нормативних актів оновлених згідно закону України «Про дошкільну освіту» можна виділити:

- Закон України «Про дошкільну освіту».
- Накази МОН «Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у закладах дошкільної освіти», «Про затвердження Типового положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу дошкільної освіти», «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти», «Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти», «Про затвердження Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту».
- Постанови КМУ «Про затвердження Порядку утворення та функціонування спеціальних груп вихованців закладів дошкільної освіти», «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963», «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку», які регулюють роботу з дітьми з особливими потребами, тривалість відпустки працівників ЗДО та організацію і норми харчування в закладах дошкільної освіти.
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції цифрової гігієни дітей дошкільного віку», яка регламентує державну політику у сфері освіти та охорони здоров'я при формуванні компетентностей, які стосуються безпечного та здоров'язбережувального використання цифрових технологій в закладах дошкільної освіти.

➤ Листи МОН щодо організації освітнього процесу, про робочий час та педагогічне навантаження працівників закладів дошкільної освіти, щодо змін до штатних розписів закладів дошкільної освіти та оплати праці педагогічних працівників (згідно нового закону), впровадження професійних стандартів керівника та вихователя, а також просвітницької роботи з питань безпеки, зокрема щодо уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами та правил поводження в надзвичайних ситуаціях.

➤ Накази МОЗ України стосовно затвердження рекомендованого примірного чотиритижневого сезонного меню для організації триразового харчування дітей.

Включення методичних рекомендацій щодо «мінної небезпеки» та «правил поводження в надзвичайних ситуаціях» в офіційні документи, поряд зі стандартними освітніми настановами, демонструє пряму та швидку адаптацію освітньої системи до поточних геополітичних викликів та питань безпеки в Україні. Це виходить за рамки типового розвитку навчальних програм і відображає активний підхід до забезпечення безпеки та добробуту дітей в умовах кризи. Така спрямованість підкреслює, що українська дошкільна освіта зосереджена не лише на академічних та розвиткових результатах, але й на формуванні практичних життєвих навичок та безпекової культури, що є критично важливим для поточного та майбутнього благополуччя дітей. Це також свідчить про стійкість та адаптивність системи в складних обставинах.

У зв'язку з введенням в дію закону України «Про дошкільну освіту» окремі накази МОН втратили чинність, а саме: «Про запровадження Закону України «Про дошкільну освіту», «Про запровадження звітування керівників дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів», «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення навчальної літератури для дітей дошкільного віку», «Про затвердження Примірного положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти».

Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО)

Окремо хочемо сказати про Базовий компонент дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти є державним стандартом, що визначає мету, зміст та вимоги до результатів дошкільної освіти в Україні. Його основні положення включають збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, а також забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. БКДО базується на ідеях гуманістичної педагогіки, природовідповідності (розвиток задатків та здібностей дитини зі збереженням її природи), патріотичного та громадянського виховання. Він складається з чотирьох змістових частин:

- вступ,
- інваріантний складник стандарту дошкільної освіти,
- варіативний складник стандарту дошкільної освіти,
- умови реалізації стандарту дошкільної освіти.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дошкільнят визначено за освітніми напрямками. Детальний розподіл освітніх напрямів та відповідних компетентностей, визначених у Базовому компоненті дошкільної освіти, свідчить про значний акцент на цілісному розвитку дитини. Це виходить за рамки традиційних академічних навичок, таких як грамота чи математика, і включає формування особистісних якостей, здоров'язбережувальної поведінки, соціальної взаємодії, моральних цінностей та валеології. Такий підхід вказує на державне зобов'язання розвивати не лише когнітивні здібності, а й емоційний інтелект, соціальну відповідальність, фізичне здоров'я та етичні цінності з раннього віку. ЗДО, таким чином, позиціонується як ключова інституція для виховання всебічно розвинених особистостей, які є не лише обізнаними, а й здоровими, соціально адаптованими та морально свідомими.

ОСНОВНІ ВИДИ МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Методичні матеріали є важливим інструментом в організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Вони допомагають педагогам планувати заняття, обирати відповідні методи та засоби навчання, а також оцінювати досягнення дітей. Серед розмаїття методичних матеріалів, обирайте ті, зміст яких узгоджується з положеннями Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО). Також методичні матеріали мають сприяти реалізації чинних комплексних чи/та парціальних програм або їх окремих змістових розділів. При виборі друкованих чи електронних посібників, варто звертати увагу на те, чи рекомендує МОН використовувати його в закладі дошкільної освіти. До методичних матеріалів належать:

- освітні програми;
- плани освітньої діяльності;
- методичні посібники;
- дидактичні матеріали;
- цифрові ресурси та інтерактивні технології;
- матеріали для самоосвіти педагогів.

Освітні програми для закладів дошкільної освіти

Освітній процес у закладі дошкільної освіти реалізується через різноманітні програми, які поділяються на комплексні та парціальні. Ці програми розроблені з урахуванням вікових особливостей дітей та вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Комплексні програми

Комплексні освітні програми охоплюють усі сфери розвитку дитини та рекомендовані для використання в закладах дошкільної освіти. До найпоширеніших належать:

- «Впевнений старт» (освітня програма для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку, за загальною науковою редакцією Тамари Піроженко);
- «Дитина» (освітня програма для дітей від двох до семи років, науковий керівник – Віктор Огнев'юк);

➤ «Окрилення» (освітня програма розвитку дітей у передшкільний період (за рік до навчання у 1 класі ЗЗСО), автори – Анжеліка Цимбалару, Наталія Пархоменко);

➤ «Освіта і піклування» (програма освіти дітей раннього та дошкільного віку (Edycation Care), упорядники – Володимир Воронов, Катерина Ковальчук, Ольга Рейпольська, Світлана Сисоєва, Катерина Станкевич, Наталія Піканова);

➤ «Соняшник» (комплексна авторська програма розвитку, навчання і виховання дітей від 4-го до 6-го року життя, автор – Любомира Калуська);

➤ «Стежини у Всесвіт» (комплексна програма для дітей раннього та передшкільного віку, науковий керівник – Катерина Крутій);

➤ «Стежина» (комплексна альтернативна освітня програма для дошкільних навчальних закладів, що працюють за вальдорфською педагогікою, автори – Алла Гончаренко, Наталія Дятленко);

➤ «Українське дошкілля» програма розвитку дитини дошкільного віку, автор – Олександра Білан, за загальною редакцією Олени Низковської);

➤ «Я у Світі» (програма розвитку дитини від народження до шести років, за загальною науковою редакцією Олени Кононко);

➤ «Світ дитинства» (освітня програма для дітей дошкільного віку, науковий керівник – Алла Богуш, за загальною редакцією Ольги Байєр).

Парціальні програми

Парціальні програми є спеціалізованими та фокусуються на окремих аспектах розвитку або видах діяльності, дозволяючи закладу дошкільної освіти поглибити роботу в певних напрямках або задовольнити специфічні потреби дітей. Існують такі парціальні програми:

➤ «Англійська мова» за методикою асоціативних символів для старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (від 5 до 10 років) (навчальна програма для закладів дошкільної та загальної

середньої освіти, авторський колектив – С. Гунько, С. Бацмай, Л. Гусак, Н. Стадник, Н. Занюк, О. Крутова);

➤ «Горизонтальний пластичний балет» (програма з фізкультурно-корекційної роботи, авторський колектив – Микола Єфименко, Юрій Єфименко);

➤ «Дитяча хореографія» (програма хореографічної діяльності дітей від трьох до семи років, автор – Антоніна Шевчук);

➤ «Дбаємо про емоції – мову серця», (парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку, автори – Ольга Косенчук, Наталія Тарнавська);

➤ «Думай на рівних» (парціальна програма з розвитку соціальних навичок та емоційного інтелекту у дітей від 5 до 7 років, авторський колектив міжнародної неприбуткової організації «Think equal»);

➤ «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» (парціальна програма для закладів дошкільної освіти, автори – Наталія Гавриш, Олена Пометун);

➤ «Життя в долонях» (парціальна програма розвитку інтелекту в різних видах діяльності дітей старшого дошкільного віку (на основі інтерактивного контенту комп'ютерної програми «Life In Our Hands»), за загальним науковим керівництвом Р. Борща, С. Кондрата);

➤ «Зерно любові» (парціальна програма з духовно-морального виховання дітей дошкільного віку, авторський колектив – О. Шиян, О. Франкевич, Н. Патуляк);

➤ «Комп'ютерна грамота для малят» (парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку, автори – О. Болотова, О. Вайнер, В. Семизорова);

➤ «Лідер живе в кожному» (парціальна програма для закладів дошкільної освіти з формування лідерського потенціалу дітей дошкільного віку, авторський колектив – Н. Гавриш, О. Безсонова, О. Безрукова, В. Воронов);

- «Моя країна – Україна» (парціальна програма з патріотичного виховання для дітей старшого дошкільного віку, авторський колектив – Н. Гавриш, О. Косенчук, Т. Піроженко);
- «Математичний старт» (парціальна програма з формування логіко-математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, авторський колектив – С. Скворцова, О. Онопрієнко, О. Рейпольська);
- «Мої перші гроші» (парціальна програма з розвитку фінансової грамотності та формування фінансових компетентностей у дітей старшого дошкільного віку, авторський колектив – Н. Гавриш, Т. Піроженко, В. Ролік, О. Косенчук);
- «Мудрі шахи» (програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шахи, авторський колектив – В. Семизорова, О. Духновська, Л. Пащенко);
- «Настільний теніс» (програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс, авторський колектив – В. Дроздюк, Г. Коваленко, Н. Якименко);
- «Народознавство в дії» (парціальна програма для дітей дошкільного віку, авторський колектив – Н. Вонітова, Т. Гриців);
- «Скарбниця моралі» (програма з морального виховання дітей дошкільного віку, автор – Л. Лохвицька);
- «Про себе треба знати, про себе треба дбати» (парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку, автор – Л. Лохвицька);
- «Соціально-фінансова грамотність дошкільників: перші кроки» (парціальна програма з правового та фінансового виховання дітей дошкільного віку, авторський колектив – О. Рейпольська, Г. Цветкова, С. Довбня);
- «Творці майбутнього» (парціальна програма розвитку дитини від 2 до 6 років через гру, автори – О. Рома, І. Піскова, Г. Малевич, Г. Шварова);
- «Україна єдина: цінуємо і творимо» (парціальна програма з формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку, автори – Н. Шульга, Л. Канцедал);

➤ «Україна – моя Батьківщина» (парціальна програма з національно-патріотичного виховання для дітей середнього та старшого дошкільного віку, за загальною науковою редакцією О. Рейпольської);

➤ «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку» (парціальна програма, автор – Л. Зайцева);

➤ «Цікаві шашки» (програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в шашки, Семизорова В.В., Романюк О.В., Дульська Г.П.);

➤ «Шкіряний м'яч» (програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол, Дроздюк В.І., Коваленко Г.М., Якименко Н.І.);

➤ «Юний скелелаз» (парціальна програма навчання дітей 5-6 років скелелазінню з методичними рекомендаціями, автори – О. Безсонова, Л. Гонта);

➤ «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» (альтернативна програма формування інженерного мислення в дітей предшкільного віку, науковий керівник – К. Крутій).

Наявність як комплексних, так і широкого спектру парціальних програм свідчить про гнучкість та інклюзивність системи дошкільної освіти. Це дозволяє ЗДО адаптувати освітні пропозиції до специфічних потреб різноманітних груп вихованців, враховуючи як загальний розвиток, так і спеціалізовані вимоги, включаючи потреби дітей з особливими освітніми потребами та національних меншин. Така структура програм підтримує дитиноцентричний підхід, даючи педагогам можливість обирати або комбінувати програми, які найкраще відповідають етапу розвитку, індивідуальним потребам та культурному бекграунду їхніх груп. Це сприяє більш персоналізованому навчальному досвіду в рамках стандартизованого Базового компонента дошкільної освіти.

Плани освітньої діяльності

Як організувати та спланувати освітній процес в закладі дошкільної освіти ґрунтовно прописано в інструктивно-методичному

листі МОН «Про планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі». Для забезпечення гармонійного, різнобічного розвитку особистості дитини педагоги закладів дошкільної освіти складають плани освітньої діяльності. Плани освітньої діяльності є:

- робочі навчальні плани – адаптовані педагогами плани занять відповідно до конкретної вікової групи дітей.
- індивідуальні плани освітньої діяльності – складені для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

План роботи закладу дошкільної освіти, що зазвичай складається на навчальний рік і літній період, є основним документом, який регламентує його діяльність й дозволяє регулювати освітні та управлінські процеси відповідно до колегіально сформульованих завдань, здійснювати ефективні дії, які сприяють формуванню внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Його розробляють за участю педагогів із залученням батьків або осіб, які їх замінюють; обговорюють на засіданні педагогічної ради, яка визначає його форму, структуру, додатки тощо. Затверджує план роботи керівник ЗДО. План роботи закладу складається з урахуванням рекомендацій листа МОН «Планування роботи закладу дошкільної освіти на рік».

Навчальна література для закладів дошкільної освіти

Перелік навчальної літератури та навчальних програм, що мають відповідні грифи, постійно оновлюється і доступні на офіційних освітянських вебсайтах. Навчальна література для закладів дошкільної освіти скомпонована за такими напрямками:

- навчально-методичні, методичні посібники, методичні рекомендації, збірки, хрестоматії для педагогів;
- навчальні посібники, альбоми, робочі зошити для дітей;
- наочні посібники;
- програми і посібники для роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби.

Навчальна література для закладів дошкільної освіти є невід'ємною частиною професійної діяльності вихователів закладів

дошкільної освіти, забезпечуючи їх необхідними інструментами для якісної організації освітнього процесу. Навчальна література охоплює широкий спектр тем та напрямів розвитку дитини, що відображає комплексний характер дошкільної освіти, а саме:

- загальні питання організації освітнього процесу і життєдіяльності дітей;
- ранній вік;
- особистість дитини;
- дитина у природному довкіллі;
- дитина в соціумі;
- гра дитини;
- дитина в сенсорно-пізнавальному просторі;
- мовлення дитини;
- дитина у світі мистецтва;
- організація з дітьми з особливими освітніми потребами.

Це вказує на значний акцент на забезпеченні педагогів готовими, практичними інструментами, які допомагають перетворити теоретичні педагогічні знання на щоденну роботу в групі. Такий підхід свідчить про розуміння системи щодо часових обмежень, з якими стикаються вихователі, пропонуючи їм попередньо підготовлені матеріали для полегшення їхньої роботи та ефективного впровадження освітньої програми.

Звертаємо увагу, що навчальна література для закладів дошкільної освіти має відповідати певним критеріям. Підручник / посібник для закладів дошкільної освіти є твором – результатом оригінального інтелектуального твору автора (авторів) у сфері освіти. Навчальна література спрямована на досягнення здобувачами освіти результатів навчання, визначених державним стандартом дошкільної освіти.

Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття дітьми дошкільного віку.

Мова посібника є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам та чинному українському правопису.

Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню результатів навчання відповідно до освітньої програми.

Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо.

Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачів дошкільної освіти.

Наявність додаткових матеріалів і ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів.

Відсутні ознаки дискримінації та стереотипів у текстовому та ілюстративному компонентах.

На ринку України представлено багато провідних видавництв, які пропонують навчальну літературу для закладів дошкільної освіти, що відповідають вказаним критеріям.

Дидактичні матеріали

Дидактичні матеріали є невід'ємною складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, забезпечуючи інтерактивне та ефективне навчання дітей дошкільного віку. Дидактичні матеріали охоплюють широкий спектр засобів, призначених для стимулювання розвитку дітей у різних сферах. До них належать:

- дидактичні ігри та вправи;
- демонстраційні матеріали;
- лепбуки.

Дидактичні ігри та вправи. Найпоширенішою формою реалізації освітніх завдань є дидактичні ігри та вправи. Дидактичні ігри відкривають дітям широкий простір для самостійного пізнання світу, навчають практично застосовувати знання та вміння, креативно мислити. Дидактичні ігри – це спосіб пізнання дитиною світу через ігрові дії та ігрові завдання. Дидактичні ігри для дітей впливають на:

розвиток пізнавальних процесів, формування навичок, соціалізацію, мотивацію до навчання, викликає бажання пізнавати нове. Дидактичні ігри для дітей дошкільного віку є природним і непомітним способом навчальної взаємодії – і в цьому їхня найбільша цінність. Дидактичні ігри повинні мати такі складники: дидактичне завдання, ігрове завдання, ігрові дії, правила, результат гри.

Натомість дидактична вправа має інструкцію – чітко сформульовані вимоги до дитячої діяльності. Інструкція, як правило, конкретна, чітка й лаконічна. На противагу дидактичній грі, після повідомлення дітям інструкції дидактичної вправи діти одразу починають розв'язувати завдання. У структурі дидактичної вправи цей складник називають виконавськими діями.

Дидактичні ігри та вправи можна використовувати на різних заняттях, на різноманітну тематику залежно від мети.

Демонстраційні матеріали. Демонстраційний матеріал – це різноманітні предмети, ілюстрації, моделі, та інші засоби, які використовують вихователі для наочного, більш зрозумілого та цікавого пояснення матеріалу під час освітньої діяльності. Основні типи демонстраційного матеріалу:

- наочні (картини, малюнки, картинки, фотографії, плакати, що дозволяють дітям візуально сприймати інформацію);
- предмети та моделі (іграшки, будівельні блоки, об'єкти, що імітують реальні предмети, для вивчення форм, кольорів, розмірів та властивостей);
- натуральні матеріали (рослини, камінці, різноманітні предмети природи, які допомагають дітям знайомитись з навколишнім світом);
- мультимедійні засоби (відеоролики, мультимедійні презентації, що допомагають зробити навчання більш цікавим та інтерактивним).

Завдання демонстраційного матеріалу: підвищення зацікавленості дітей, заохочування до пізнання, розширення кругозору, сприяння самостійності.

Демонстраційний матеріал має бути: різноманітним, безпечним та легкодоступним для дітей.

Вихователь має вміло та правильно використовувати матеріал під час занять, щоб досягти запланованих результатів.

Лепбуки. Лепбук – це саморобна тематична папка або книжка, де збираються та систематизуються матеріали для вивчення певної теми. Для педагогів закладу дошкільної освіти лепбуки – ефективний інструмент для організації освітньої діяльності та розвитку пізнавальної активності у дітей.

Лепбук може бути як папка, так і книжка, може мати різну форму і розмір. Всередині лепбука розміщуються кишеньки, віконця, міні-книжки, конверти, малюнки та інші елементи, які містять інформацію, що стосується теми лепбука. Лепбук використовується для закріплення знань, узагальнення, розширення та систематизації матеріалу, а також для розвитку пізнавальної активності дітей. Лепбук може бути підсумком проектної діяльності, тематичного тижня або іншого виду навчання в дошкільному закладі, він допомагає розвивати творчі здібності, пізнавальну активність, пам'ять та мовлення дітей.

Цифрові ресурси та інтерактивні технології

У сучасному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною нашого життя, і дошкільна освіта не є винятком. Вони відкривають нові горизонти для вихователів, дозволяючи урізноманітнити освітній процес, зробити його більш інтерактивним, доступним та цікавим для дітей. Навіщо вихователю закладу дошкільної освіти цифрові технології? Відповідь на це питання очевидна:

- збагачення освітнього процесу (інтерактивні ігри, мультимедійні презентації, відео та аудіоматеріали роблять заняття більш захоплюючими та ефективними);

- індивідуалізація навчання (можливість підбирати завдання та матеріали відповідно до індивідуальних потреб та рівня розвитку кожної дитини);

➤ розвиток цифрової грамотності (вже з дошкільного віку діти починають знайомитися з основами взаємодії з цифровими пристроями, що є важливою навичкою для майбутнього);

➤ економія часу та ресурсів (цифрові платформи дозволяють автоматизувати рутинні завдання, такі як ведення документації, планування, а також надають доступ до великої кількості готових методичних матеріалів);

➤ співпраця з батьками (онлайн-інструменти спрощують комунікацію з батьками, дозволяючи оперативно ділитися інформацією про успіхи дітей, розклад занять та важливі оголошення);

➤ професійний розвиток (доступ до вебінарів, онлайн-курсів та освітніх платформ для підвищення кваліфікації).

Можна виокремити такі ключові напрямки використання цифрових ресурсів.

Освітні платформи та вебсайти.

Призначення: надання доступу до методичних матеріалів, готових занять, інтерактивних вправ, розвиваючих ігор.

Приклади:

➤ «Розвиток дитини» (rozum.org.ua) (велика база розвиваючих завдань, розмальовок, дидактичних матеріалів для дітей дошкільного віку);

➤ «НУШ – Нова українська школа» (nus.org.ua) (хоча це ресурс для початкової школи, тут можна знайти багато ідей та принципів, адаптованих для дошкільнят, особливо в частині розвитку критичного мислення та проєктної діяльності);

➤ Розвиваючі сайти (наприклад <https://childdevelop.com.ua/>, <https://svitdovkola.org/> ігри на розвиток лічби, логіки, пам'яті, та ін.);

➤ YouTube канали (освітні канали з піснями, казками, навчальними мультфільмами для дітей. («З любов'ю до дітей», «ПЛЮСПЛЮС»)).

Мобільні додатки для розвитку та навчання

Призначення: пропонують інтерактивні ігри, вправи, що розвивають дрібну моторику, логіку, пам'ять, увагу, а також допомагають у вивченні літер, цифр, кольорів.

Приклади:

- «Абетка», «Цифри для дітей» (додатки для вивчення алфавіту та лічби);
- «Пазли для дітей», «Математичні ігри» (додатки для розвитку логіки та просторового мислення);
- додатки для малювання та творчості (розвиток креативності та дрібної моторики);
- додатки для вивчення іноземних мов (елементарні ігри та пісні іноземною мовою).

Інструменти для створення та редагування контенту

- Презентації (PowerPoint, Google Slides, Canva)

Призначення: створення яскравих, візуально привабливих матеріалів для занять, батьківських зборів, презентацій проєктів.

Можливості: додавання зображень, відео, аудіо, анімації, інтерактивних елементів.

- Графічні редактори (Canva, Paint, GIMP)

Призначення: створення дидактичних карток, плакатів, оформлення стендів, ілюстрацій для занять. Canva, наприклад, має багато готових шаблонів.

- Відеоредактори (InShot, CapCut, KineMaster)

Призначення: створення коротких навчальних відеороликів, запис занять, звітів про події, відео-листів для батьків.

- Онлайн-конструктори ігор (LearningApps.org)

Призначення: створення власних інтерактивних вправ (пазлів, вікторин, кросвордів, ігор «знайди пару») за тематикою заняття.

Інструменти для комунікації та співпраці

- Месенджери (Viber, WhatsApp)

Призначення: швидке спілкування з батьками (групові чати), обмін важливою інформацією, фото та відео з життя групи.

- Платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Jitsi Meet)

Призначення (проведення онлайн-батьківських зборів, консультацій, дистанційних занять у разі потреби);

- Хмарні сховища (Google Drive, Dropbox)

Призначення (зберігання та обмін великими файлами (фото, відео, методичні матеріали) з колегами та батьками. Дозволяють працювати над документами спільно).

Платформи для професійного розвитку

Онлайн-курси та вебінари

Приклади:

- Prometheus, EdEra, Курсера (Coursera) (пропонують курси для освітян з педагогіки, психології, ІКТ та інші сучасні теми);

- Освітні портали та методичні об'єднання (часто проводять вебінари та тренінги з актуальних питань дошкільної освіти);

Професійні спільноти та форуми

Приклади: Facebook-групи для вихователів (обмін досвідом, обговорення проблемних питань, пошук нових ідей).

Для ефективного використання цифрових технологій слід дотримуватись певних вимог, а саме:

- помірність та цілеспрямованість (використовуйте цифрові ресурси не замість, а на додаток до традиційних методів. Екранний час для дошкільнят має бути обмеженим);

- відповідність віку та розвитку (обирайте контент, що відповідає віковим особливостям та освітнім потребам дітей);

- безпека в інтернеті (навчіть дітей базовим правилам безпечної поведінки в мережі (не ділитися особистою інформацією, звертатися до дорослих у разі незрозумілих ситуацій);

- спільна діяльність (залучайте дітей до активної взаємодії з цифровими ресурсами, а не лише до пасивного спостереження);

- формуйте критичне мислення (навчайте дітей оцінювати інформацію, розрізняти достовірні джерела);

- професійний розвиток (постійно вдосконалюйте власні цифрові навички, відвідуйте тренінги, вивчайте нові інструменти);

➤ батьківська співпраця (інформуйте батьків про використання цифрових технологій у ЗДО та заохочуйте їх до спільного вивчення можливостей для домашнього навчання).

Сучасний світ активно використовує цифрові технології, що формує нове середовище для розвитку, виховання та навчання дітей. Водночас зростає ризик негативного впливу електронних пристроїв на фізичний, психічний та соціальний розвиток дітей, особливо дошкільного віку.

З метою забезпечення цифрової гігієни дітей через запровадження певних обмежень використання цифрових технологій під час освітнього процесу; формування у дітей старшого дошкільного віку компетентностей з використання цифрових технологій; підвищення обізнаності дорослих, безпосередньо дотичних до використання цифрових технологій дітьми була принята «Концепція цифрової гігієни дітей дошкільного віку».

Цифрові ресурси та інтерактивні технології – це потужний інструмент у руках сучасного вихователя. Правильне та вдумливе їх використання дозволяє не лише покращити якість освітнього процесу, а й формувати у дітей важливі навички, необхідні для життя у цифрову епоху. Використовуйте ці можливості для створення цікавого, розвивального та безпечного середовища для ваших вихованців!

ДОБІР ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ВІДПОВІДНО ДО ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ефективність використання дидактичних матеріалів у закладі дошкільної освіти безпосередньо залежить від їхньої відповідності віковим особливостям дітей. Кожен віковий період характеризується певними психофізіологічними особливостями, рівнем розвитку пізнавальних процесів, провідною діяльністю та можливостями сприйняття. Тому, обираючи дидактичні матеріали, педагог повинен враховувати ці характеристики, щоб забезпечити оптимальні умови для навчання та розвитку кожної дитини.

Розглянемо особливості добору дидактичних матеріалів для основних вікових груп дошкільного віку:

Ранній вік (2-3 роки)

У цьому віці провідною діяльністю є предметно-маніпулятивна. Діти активно досліджують навколишній світ через безпосереднє сприйняття та дії з предметами. Характерними є:

- наочно-дійового мислення (дитина пізнає світ через практичні дії);
- швидка втомлюваність (потрібна часта зміна діяльності);
- нестійка увага (зацікавленість швидко змінюється);
- активний розвиток сенсорних систем (важливе значення мають тактильні, зорові та слухові відчуття);
- початок розвитку мовлення (активний словниковий запас ще невеликий).

Рекомендовані дидактичні матеріали:

- великі, яскраві предмети різної форми, кольору та розміру (важливо, щоб деталі були безпечними та зручними для захоплення маленькою ручкою);
- матеріали з різною фактурою (тканини, хутро, дерево, гума – для розвитку тактильних відчуттів);
- прості іграшки-забавки;
- картинки із зображенням знайомих предметів та тварин (для розвитку пасивного словника);
- ігри з водою та піском (для розвитку сенсорних відчуттів та дрібної моторики).
- прості сортери (за кольором, формою, розміром).

Принципи добору. Спрямованість на:

- безпечність (матеріали повинні бути виготовлені з нетоксичних матеріалів, не мати дрібних деталей, які дитина може проковтнути);
- яскравість та привабливість;
- простота та зрозумілість (відповідність рівню розвитку дитини);

- можливість для маніпулювання (заохочення до активної дії з предметами);
- сприяння сенсорному розвитку.

Молодший дошкільний вік (3-4 роки).

У цьому віці діти стають більш самостійними, активно розвивається мовлення, з'являються перші елементи сюжетно-рольової гри. Характерними є:

- перехід до наочно-образного мислення (дитина оперує образами предметів);
- зростання стійкості уваги (може зосереджуватися на завданні довше);
- активний розвиток мовлення (збільшується словниковий запас, формується граматична будова мови);
- розвиток уяви (здатність до символічного мислення);
- поява інтересу до спільної діяльності.

Рекомендовані дидактичні матеріали:

- предметні та сюжетні картинки;
- дидактичні ігри з картинками (лото, доміно, парні картинки, розрізні картинки (з невеликою кількістю великих деталей));
- геометричні фігури та тіла (для ознайомлення з формою);
- матеріали для лічби;
- прості пазли (з невеликою кількістю великих деталей);
- матеріали для конструювання;
- атрибути для сюжетно-рольових ігор;
- книжки з яскравими ілюстраціями та простим текстом.

Принципи добору. Спрямованість на:

- відповідність рівню розвитку мовлення та мислення;
- стимулювання пізнавальної активності та допитливості;
- заохочення до спільної діяльності та спілкування;
- розвиток уяви та творчості;
- ускладнення завдань порівняно з попереднім віком.

Середній дошкільний вік (4-5 років).

У цьому віці активно розвивається логічне мислення, з'являються елементи узагальнення та класифікації. Діти стають більш самостійними та цілеспрямованими. Характерними є:

- розвиток наочно-образного та елементів словесно-логічного мислення;
- зростання обсягу уваги та пам'яті;
- активний розвиток зв'язного мовлення (здатність складати розповіді, описувати предмети, об'єкти);
- розвиток уяви та фантазії в ігровій діяльності;
- формування елементарних математичних уявлень.

Рекомендовані дидактичні матеріали:

- дидактичні ігри на класифікацію, узагальнення, порівняння;
- матеріали для ознайомлення з числами та лічбою;
- геометричні фігури та тіла (для ознайомлення з властивостями та порівняння);
- пазли середньої складності (з більшою кількістю дрібних деталей);
- конструктори з різними способами з'єднання деталей;
- матеріали та обладнання для експериментування;
- настільно-друковані ігри (доміно, лото, бродилки з простими правилами);
- матеріали для творчості.

Принципи добору. Спрямованість на:

- розвиток логічного мислення та пізнавальних процесів;
- стимулювання самостійності та ініціативності;
- забезпечення можливостей для експериментування та дослідження;
- розвиток уміння діяти за правилами;
- ускладнення завдань, що вимагають аналізу та синтезу.

Старший дошкільний вік (5-6/7 років).

У цьому віці завершується дошкільний період, відбувається активна підготовка до шкільного навчання. Характерними є:

- переважання словесно-логічного мислення (здатність робити прості висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки);
- добре розвинена довільна увага та пам'ять;
- сформоване зв'язне мовлення (здатність складати розповіді різної структури);
- розвиток уяви та творчості в різних видах діяльності;
- сформовані елементарні математичні уявлення та навички;
- розвиток соціальної компетентності.

Рекомендовані дидактичні матеріали:

- дидактичні ігри логічного спрямування;
- математичні ігри та посібники;
- настільно-друковані ігри з більш складними правилами;
- матеріали для дослідження та експериментування;
- матеріали для розвитку творчості;
- атрибути для ігор-драматизацій, лялькового театру.

Принципи добору. Спрямованість на:

- підготовку до шкільного навчання;
- розвиток логічного мислення, аналізу, синтезу, узагальнення;
- формування навчальної мотивації та інтересу до знань;
- розвиток самостійності, відповідальності та організованості;
- забезпечення можливостей для самовираження та творчості.

Орієнтовні критерії оцінки якості дидактичних матеріалів

Дидактичні матеріали, які педагоги використовують у своїй педагогічній діяльності мають відповідати певним критеріям, а саме:

- відповідають віковим особливостям дітей, їх зручно використовувати під час індивідуальної та/або групової роботи з дітьми;
- відповідають основним положенням Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО);

- сприяють реалізації чинних комплексних чи/та парціальних освітніх програм або їх окремих змістових розділів;
- мають належний науково-методичний рівень, проте написані в доступній формі, відповідають вимогам академічної доброчесності;
- систематизовані, мають чітку структуру, ними зручно користуватися практикоорієнтовані, містять приклади організації діяльності дітей;
- рекомендовані МОН для використання в закладах дошкільної освіти;
- відповідають сучасним науково обґрунтованим і перевіреним практикою методам та технологіям освітньої роботи;
- адаптивні, їх можна адаптувати до особливостей організації освітнього процесу в певному закладі дошкільної освіти та можливостей його вихованців;
- дають змогу реалізувати освітні завдання відповідно до чинних комплексних чи/та парціальних освітніх програм або їх окремих змістових розділів;
- безпечні для життя та здоров'я дітей – не містять гострих кутів, зроблені з гіпоалергенних матеріалів, не містять сторонніх запахів;
- виготовлені з якісних матеріалів;
- не переобтяжені сенсорними подразниками яскравими кольорами, гучними звуками;
- мають відповідні до параметрів дитини розмір і масу, ними зручно маніпулювати;
- відповідають потребам дитячої субкультури та інтересам дітей;
- мають естетичний вигляд, гармонійну кольорову гаму;
- стимулюють розвиток провідних видів діяльності дошкільника;
- спрямовують діяльність дитини в зону найближчого розвитку.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ ЯКІСНИХ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Ефективність освітнього процесу в закладі дошкільної освіти значною мірою залежить від правильного вибору та використання методичних і дидактичних матеріалів, а також від здатності педагогів адаптувати свою роботу до індивідуальних потреб кожної дитини.

Якісні матеріали відіграють важливу роль у забезпеченні безпечного, цікавого та розвивального освітнього середовища. При виборі необхідно враховувати ряд критеріїв, щоб забезпечити їхню користь та безпеку.

Безпека

Нетоксичність. Матеріали повинні бути виготовлені з нетоксичних, гіпоалергенних матеріалів, що не містять шкідливих речовин (фталатів, бісфенолу А, важких металів тощо). Перевіряйте наявність відповідних сертифікатів якості та безпеки.

Відсутність дрібних деталей. Для дітей раннього віку (до 3 років) дидактичні матеріали не повинні містити дрібних знімних деталей, які дитина може проковтнути або вдихнути.

Міцність та довговічність. Матеріали повинні бути стійкими до механічних пошкоджень (ударів, падінь, згинань), щоб уникнути утворення гострих країв або дрібних уламків.

Гігієнічність. Матеріали повинні легко митися та дезінфікуватися, особливо ті, що використовуються багаторазово. Обирайте матеріали, які не вбирають бруд та вологу.

Пожежна безпека. Текстильні матеріали, іграшки та декорації повинні бути виготовлені з вогнестійких або важкозаймистих матеріалів.

Розвивальний потенціал

Відповідність віковим особливостям. Матеріали повинні відповідати рівню розвитку дитини, її пізнавальним інтересам та можливостям.

Стимулювання пізнавальної активності. Матеріали повинні заохочувати дітей до дослідження, експериментування, постановки запитань та пошуку відповідей.

Розвиток сенсорних відчуттів. Обирайте матеріали з різними текстурами, кольорами, формами, розмірами, запахами та звуками.

Сприяння розвитку дрібної та великої моторики. Матеріали повинні заохочувати дітей до різноманітних рухів, маніпуляцій з предметами, координації рухів.

Розвиток мовлення. Обирайте матеріали, що стимулюють спілкування, розширення словникового запасу, розвиток зв'язного мовлення (книжки, картинки, ігри-драматизації).

Розвиток логічного мислення. Матеріали повинні сприяти розвитку вміння порівнювати, аналізувати, класифікувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (пазли, логічні ігри, сортери).

Розвиток уяви та творчості. Обирайте матеріали, що дають простір для фантазії, самовираження, створення власних ідей (будівельні матеріали, матеріали для художньої творчості).

Формування елементарних математичних уявлень. Матеріали повинні допомагати дітям засвоювати поняття кількості, форми, розміру, часу, простору (лічильний матеріал, геометричні фігури, годинники-іграшки).

Соціально-емоційний розвиток. Матеріали повинні сприяти розвитку емпатії, вміння співпрацювати, розуміння емоцій (ляльки, набори для сюжетно-рольових ігор, картки з емоціями).

Естетичні якості

Привабливий зовнішній вигляд. Матеріали повинні бути яскравими, естетично оформленими, викликати позитивні емоції у дітей.

Якість виконання. Обирайте матеріали, виготовлені акуратно, з якісних матеріалів, з чіткими деталями та насиченими кольорами.

Функціональність та зручність використання

Зручність для дитячих рук. Розмір та форма матеріалів повинні бути зручними для захоплення та маніпулювання маленькими руками.

Простота та зрозумілість. Матеріали повинні бути легкими для розуміння та використання дітьми.

Варіативність використання. Бажано обирати матеріали, які можна використовувати в різних видах діяльності та для вирішення різних навчальних завдань.

Легкість у догляді. Матеріали повинні легко очищатися та зберігатися.

Екологічність

Виготовлення з екологічно чистих матеріалів. Дерево, натуральні тканини, перероблений пластик.

Безпечні барвники. Використання нетоксичних барвників на водній основі.

Можливість повторного використання або переробки.

Щоб придбати якісні дидактичні матеріали можна звернутись до:

- спеціалізованих магазинів іграшок, літератури та дитячої творчості (зазвичай пропонують сертифіковану продукцію);
- виробників дитячих іграшок та навчальних матеріалів з гарною репутацією;
- перевірених інтернет-магазинів з позитивними відгуками.

Яких матеріалів слід уникати:

- матеріали з різким хімічним запахом;
- матеріали з гострими краями, зазубринами, нерівними поверхнями;
- занадто яскраві, «кислотні» кольори, які можуть бути шкідливими для зору;
- дешеві, неякісні підробки відомих брендів;
- матеріали, що швидко ламаються або втрачають свій вигляд.

Дотримуючись цих рекомендацій, ви зможете обрати якісні, безпечні та розвивальні дидактичні матеріали, які сприятимуть

гармонійному розвитку дітей дошкільного віку та зроблять освітній процес цікавим та ефективним.

Сучасна педагогіка вимагає від вихователя ролі фасилітатора та адаптатора. Це означає, що педагоги повинні відмовитися від практики одночасної роботи з усією групою дітей та дозволяти їм вирішувати елементарні питання в межах їхньої компетентності. Важливо постійно вдосконалювати вміння ставити запитання, які розвивають дітей, давати їм змогу подумати і не поспішати відповідати за них. Такий підхід переосмислює педагогічні стосунки, надаючи дітям більше відповідальності за власне навчання та вимагаючи від педагогів високого рівня майстерності та адаптивності. Це підкреслює, що ефективне впровадження сучасних освітніх стандартів значною мірою залежить від безперервного професійного розвитку та еволюції ролі педагога.

Крім того, необхідно забезпечувати індивідуальний підхід, підтримуючи прагнення дитини до самореалізації, створювати освітньо-розвивальне середовище, що сприяє вільній та самостійній діяльності, організовувати навчання на основі життєвих навичок, роблячи зміст близьким до реального життя дитини.

Цілісний підхід до розвитку дитини передбачає активну співпрацю закладу дошкільної освіти з батьками та громадою. Педагоги надають рекомендації батькам щодо навчання дітей вдома, заохочуючи їх до спільного здобуття знань та обміну досвідом. Цей інтегрований підхід спрямований на підвищення педагогічної культури батьків та створення єдиного освітнього середовища між сім'єю та закладом дошкільної освіти.

Українська дошкільна освіта є динамічною системою, що активно інтегрує сучасні педагогічні підходи та нормативні оновлення. Базовий компонент дошкільної освіти та різноманітні освітні програми забезпечують гнучкість та орієнтацію на всебічний розвиток дитини. Широкий спектр методичних та дидактичних матеріалів підтримує практичну діяльність вихователів та сприяє ефективному навчанню через гру. Інноваційні технології трансформують освітній процес, роблячи його більш інтерактивним,

особистісно-орієнтованим та спрямованим на розвиток ключових компетентностей.

Поточний стан дошкільної освіти в Україні характеризується подвійним викликом: з одного боку, це сильне прагнення до інновацій, а з іншого – необхідність адаптуватися до складних зовнішніх обставин, таких як воєнний стан (наприклад, навчання мінній безпеці, організація укриттів). Це свідчить про те, що система є не лише прогресивною у своїх педагогічних підходах, а й надзвичайно стійкою та чутливою до нагальних суспільних потреб.

Цей подвійний виклик означає, що майбутній розвиток української дошкільної освіти вимагатиме постійного балансу між впровадженням передових педагогічних практик та забезпеченням безпеки, добробуту та адаптивності дітей та педагогів у складному та часто непередбачуваному середовищі. Це підкреслює важливість надійних систем підтримки як для інновацій, так і для реагування на кризи.

Перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні пов'язані з необхідністю постійного професійного розвитку педагогів для ефективного впровадження нових стандартів та інноваційних методик. Важливим завданням є забезпечення доступності якісних методичних та дидактичних матеріалів для всіх ЗДО, особливо в умовах обмежених ресурсів або воєнного стану. Подальше поглиблення співпраці між ЗДО, родинами та громадою є ключовим для створення цілісного освітнього простору. Адаптація освітнього процесу до сучасних викликів, таких як цифровізація, безпека та психологічна підтримка дітей, залишається пріоритетом. Нарешті, системний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених програм та технологій є критично важливими для постійного забезпечення якості дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорчук А. Дидактичні ігри та вправи для дітей з ООП: методичний кейс. URL: <https://vseosvita.ua/webinar/dydaktychni-ihry-ta-vpravy-dlia-ditei-z-oop-metodychnyi-keis-1200.html>
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Брежнєва Олена. Долаємо математичні труднощі, мандруючи музеєм. *Методична скарбничка вихователя*. 2017. №11. С. 37
4. Брежнєва О. Ігри логіко-математичного спрямування в межах проекту «Магазин». *Методична скарбничка вихователя*. 2017. №2. С. 46
5. Вимоги до навчально–методичних матеріалів. *Освіта на основі життєвих навичок. Адвокаційний модуль для керівних кадрів*. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/21/112#5>
6. Гавриш Н., Хартман О. Впевнений старт: гострі кути впровадження програми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. №3 С.3-18.
7. Левковська Г. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. №4. С. 24

8. Левковська Г. Формуємо життєву компетентність дошкільників під час інтегрованих занять. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 5. С. 22

9. Демонстраційний матеріал для ДНЗ – Всеукраїнський портал URL: https://anelok.in.ua/product-category/za-temamy/plakaty-demonstratsiynny-material/?srsltid=AfmBOorN-N1WYTWXya_k_Ep9hECBQyEENppY2ndBmtth6TnbMm3mkmLC

10. Дидактичні матеріали – все для вихователів URL: <https://sonechko.net.ua/category/didacticni-materiali>

11. Дошкільна освіта МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/tag/doshkilna-osvita?&tag=doshkilna-osvita>

12. Єрмак К. Використання дидактичних ігор у формуванні пізнавальної активності дітей дошкільного віку. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1477/1/%D0%84%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BA%20%D0%9A%D0%B0%D1%82%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>

13. Кіндрат І. Інноваційні технології в дитячому садку. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1614-z-chogo-pochati-vprovadjennya-nnovatsynih-tehnology-u-dityachomu-sadku>

14. Корольчук М.В. Розвинуте мовлення – запорука успішного навчання в школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bs4y-d488.docx.html>

15. Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період: Лист МОН

України від 22.06.2022 р. № 1/6894-22 URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/rekomendacziyi.pdf>

16. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти: Лист МОН України від 16 березня 2021 р. № 1/9-148 URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

17. Корольчук М. Сенсорні ігри для дошкільників за методикою Марії Монтессорі. URL: <https://learning.ua/blog/202007/sensorni-ihry-dlia-doshkilnykiv-za-metodykoiu-marii-montessori/>

18. Про затвердження Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти: Наказ МОН України від 19 грудня 2017 року №1633 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS29291>

19. Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у закладах дошкільної освіти: Наказ МОН України № 711 від 09.05.2025 року URL: https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/94629/#google_vignette

20. Наставництво для вихователів у садочках: як нова програма допомагає впроваджувати демократичні цінності у ЗДО. URL: <https://nus.org.ua/2024/01/11/nastavnytstvo-dlya-vyhovateliv-u-sadochkah-yak-nova-programa-dopomagaye-vprovadzhuvaty-demokratychni-tsinnosti-u-zdo/>

21. Савінова Н. Освітні цикли – плануємо роботу з дітьми по-новому. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2024. №8. С.10-21

22. Нормативні документи. Дошкільна освіта. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/>
23. Програми розвитку дітей МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/programi-rozvitku-ditey>
24. Нерянова С., Швачова О. Досягнення та перспективи розвитку дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. №1 С.3-6
25. Формування мовлення: етапи й рекомендації. *Розвиток дитини*. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/5909/>
26. Пайос Ю Дитячі садки Монтессорі: що це та кому підходить? URL: <https://www.village.com.ua/village/children/children/312307-scho-take-sistema-montessori>

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР»
Зам. № 1734 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1

